

DINU BALAN*

**DIN PUBLICISTICA LUI MARIU(S) THEODORIAN-CARADA.
COLABORAREA LA „DECALOGUL”**

Nepot al omului politic și economistului Eugeniu Carada, Marius Theodorian-Carada (1869–1949) s-a manifestat ca un promotor al unirii religioase cu Biserica Romei. Ortodox trecut la greco-catolicism, în 1908, cultivă, ulterior, ideea unei „biserici naționale” unite cu Roma, fără o preocupare sistematică pentru implicațiile dogmatice sau canonice ale unui asemenea act, în ciuda faptului că era un specialist reputat în dreptul canonic oriental¹. Este, într-un anume sens, promotorul unui ecumenism *avant la lettre*, ceea ce aruncă alte lumini asupra unei biografii și așa susceptibile de a contraria și a fascina. S-a folosit de instrumente diverse, de la influența politică, la legăturile cu înalți ierarhi ortodocși, de la cărți și broșuri, în care a reiterat cu argumente ingenioase (istorice, juridice, politice etc.) nevoia uniației, la articole de presă. Avocat, scriitor, istoric, expert în drept ecleziastic, bucurându-se de notorietate și de prestigiu în epocă, având relații în cele mai înalte medii politice sau bisericești, Theodorian-Carada a încercat să determine o serie de evoluții în sensul proiectului său de unire religioasă².

Publicistica a reprezentat, în acest sens, un instrument predilect. De-a lungul vieții sale, a colaborat la zeci de ziare și reviste, a editat sau a condus diverse publicații, inclusiv catolice³. În memoriile lăsate, enumera el însuși unele dintre organele de presă în paginile cărora a scris⁴. A fost, pentru o vreme, președinte al Comitetului Presei Catolice din România. A făcut parte din comitetul redacțional al „Revistei Catolice”, publicație a

---

* Lector univ. dr., Facultatea de Istorie și Geografie, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.

¹ Este autorul unei impresionante colecții, în trei volume, privitoare la această problematică, în care are un rol de pionierat. Vezi Mariu Theodorian, *Dreptul canonic oriental*, 3 vol., București, Editura Voința Națională, 1905–1907.

² Despre Mariu Theodorian-Carada și demersul său original în plan bisericesc, vezi studiul nostru *Un mediator între confesiuni: Marius Theodorian-Carada în Jurnalul arhiepiscopului Raymund Netzhammer*, în vol. *Identități etno-confesionale și reprezentări ale Celuilalt în spațiul est-european: între stereotip și voința de a cunoaște*, coordonatori Cristina Preutu și George Enache, Prefață de Gheorghe Cliveti, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018, p. 83–102.

³ Pentru mai multe detalii, vezi *Dicționarul general al literaturii române*, vol. 6 (S/T), p. 704; *Dicționarul personalităților doljene. Restitutio*, coord. Mariana Leferman, Gabriela Braun și Adrian Năstase, Craiova, Editura Aius, 1999, p. 214; Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, anonime, anagrame, astronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, Editura Minerva, 1978, p. 722; Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, 1940, p. 847; M. Adamescu, *Bibliografia tuturor scrierilor domnului Mariu Theodorian-Carada*, București, 1923; Mia Frollo, *Un scriitor original. Mariu Theodorian Carada*, București, 1940.

⁴ M. Theodorian-Carada, *Efimeridele. Însemnări & Amintiri, 1908–1928*, vol. II, Săbăoani – Roman, 1937, p. 124–125.

Arhiepiscopiei de București, editată între 1912 și 1916⁵. A condus ziarul „Albina”, care a apărut între 1921 și 1924 sub egida Nunțiatului catolic de la București⁶. Publicația se ocupa de teme de actualitate din diferite domenii. Redactorii și colaboratorii erau laici și, în cea mai mare parte, greco-catolici.

Fie și din acest excurs sumar se întrevide interesul particular al publicistului pentru problematica religioasă. O încercare de a inventaria, sistematiza sau sintetiza articolele sale, situate în acest registru, este o întreprindere dificilă. De multe ori, textele nu erau semnate, ceea ce îngreunează identificarea lor (este cazul celor mai multe texte din „Vestitorul” sau din „Albina”). Certă este predispoziția autorului lor de a-și urmări idealul său de unire religioasă. Articolele publicate în revista „Decalogul”, la sfârșitul anilor '30 ai secolului trecut, evidențiază aceeași idee-forță, devenită obsesivă pentru Theodorian-Carada. Prin studiul de caz pe care îl propunem, dorim să ilustrăm această preocupare pentru problema unificării Bisericii. Demersul nostru are și o intenție polemică implicită, de deconstrucție a unei *vulgata* etnoreligioasă, care a produs o întreagă „literatură” ce a insistat asupra relației dintre identitatea națională și aceea confesională.

Competența lui Mariu(s) Theodorian-Carada în problemele bisericești nu era pusă sub semnul îndoielii. După publicarea, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, a celor trei volume de drept canonic, despre care am amintit mai sus⁷, preocupările sale în probleme ecleziastice s-au materializat în apariția mai multor cărți și broșuri, fără a pune la socoteală articolele risipite în paginile diverselor ziare și reviste. De curând îi apăruseră câteva lucrări importante. În 1934, publicase în străinătate, sub pseudonim, un volum referitor la catolicismul din Imperiul Austro-Ungar și influența acestuia asupra românilor⁸. Doi ani mai târziu, îi ieșise de sub tipar o carte referitoare la relațiile României cu Sfântul Scaun, până la încheierea Concordatului⁹. Era un răspuns polemic, dar civilizată ca ton, la tezele transilvăneanului Onisifor Ghibu, privitoare la pericolul catolicismului pentru identitatea națională românească¹⁰. În 1938, scosese, la Iași, a doua ediție a lucrării sale *Papa*, o prelucrare după cartea conservatorului savoiard Joseph de Maistre¹¹. Prima ediție fusese publicată în urmă cu două decenii¹². Departe de a fi o simplă traducere, era, de fapt, o lucrare fundamentală pentru susținerea tezelor lui Theodorian-Carada, relative la necesitatea și folosul unirii cu Biserica Romei.

⁵ Pentru „Revista Catolică”, vezi Dănuț Doboș, *Contribuții la istoriografia românească: „Revista Catolică” (1912–1916)*, în „Pro Memoria. Revistă de istorie ecleziastică”, București, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, nr. 3/2004, p. 85–102.

⁶ Vezi Iulian Ghercă, *Un alt fel de presă catolică în București: cotidianul „Albina”*, în „Pro Memoria. Revistă de istorie ecleziastică”, nr. 12, 2013, p. 201–216.

⁷ Vezi *supra* nota 1.

⁸ Jean de Mourta, *Le catholicisme de la maison d'Autriche et des Hongrois*, Avignon, 1934. Vezi și C. D. Fort[unescu], „Le catholicisme de la maison d'Autriche et des Hongrois”, par Jean de Mourta, Avignon, 1934, în „Arhivele Olteniei”, XIII, nr. 71–73, ian.–iun. 1934, p. 217–218.

⁹ M. Theodorian-Carada, *Acțiunea Sfântului Scaun în România. De acum și de întotdeauna*, București, 1936. Trimitem cititorul interesat la câteva semnalări bibliografice, favorabile, din perioada respectivă: C. D. Fort[unescu], „Acțiunea Sfântului Scaun în România, de acum și de întotdeauna”, de M. Theodorian-Carada, vol. I, Edit. autorului, București, 1936, în „Arhivele Olteniei”, XV, nr. 86–88, iul.–dec. 1936, p. 496–497; I. G., M. Theodorian-Carada, „Acțiunea Sfântului Scaun în România de acum și de întotdeauna”, București, Edit. autorului, 1936, 120 p., în CvL, 69, nr. 8–10, aug.–oct. 1936, p. 402.

¹⁰ Onisifor Ghibu, *Acțiunea catolicismului ungiuresc și a Sfântului Scaun în România întregită*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1934.

¹¹ Joseph de Maistre, *Du Pape*, Lyon, 1819.

¹² M. Theodorian-Carada, *Papa*, București, 1917 (ed. a II-a, Iași, 1938). Traducerea a apărut inițial în publicația Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, „Revista Catolică”, anul IV, nr. 3, iul.–sept., 1915, p. 335–377; nr. 4, oct.–dec., 1915, p. 581–618.

Revista „Decalog. Îndreptar creștin, politic și social” (ulterior și-a modificat titlul, intitulându-se „Decalogul”) a apărut la București, între 5 aprilie 1936 și 16 iunie 1940¹³. Publicație tradiționalistă, fără o orientare politică și ideologică clară, este dificil de situat în peisajul revuistic interbelic, atât de variat. Bilunarul „de atitudine creștină”, cum scrie pe frontispiciul său, se remarcă prin texte extrem de variate ca temă și stilistică și inegale ca valoare, a căror singură notă comună pare să fie preocuparea pentru problemele confesionale și, îndeosebi, raportul dintre stat și Biserică. Altminteri, coexistă, într-un mod bizar, texte de orientare procatolică, naționalistă, antimaghiară și antisemită. Cuprinde numeroase articole din care răzbate o simpatie deloc disimulată pentru ideologiile de dreapta, de sorginte fascistă, ca și o predilecție pentru politica autoritară a regimului carlist. În timp, naționalismul xenofob se diluează, datorită colaboratorilor și membrilor echipei de redacție, mai deschiși, mai toleranți, mai generoși în idei și atitudini față de echipa inițială. Gazeta se reorientează, ezitant, împotriva curentului din acei ani, care marchează sfârșitul democrației românești și intrarea în zodia regimurilor autoritare și dictatoriale.

Fie și numai o sumară mențiune a unora dintre textele publicate în cuprinsul revistei indică orientarea acesteia. Totodată, constituie un preambul util pentru analiza materialelor subscrise de Mariu(s) Theodorian-Carada. Vom insista asupra unui articol denumit *O problemă arzătoare. Spre Unirea Bisericilor române*¹⁴. Titlul acesta rezumă un întreg program, de natură ecleziastică și politică, totodată. Este indusă senzația unei procesualități inexorabile și irepresibile. Această „problemă arzătoare”, cum este etichetată, preocupă pe mulți dintre aceia pe care realizarea Marii Uniri îi conduce la ideea unei suprapuneri între identitatea națională și confesională. Cu atât mai multă atenție se cuvine acordată acestui articol, cu cât textul din „Decalogul” are ca pretext viitorul congres al ASTREI de la Blaj. Autorul crede că este vorba de o conjuncție fericită ca o societate cu un trecut emblematic de luptă în susținerea identității naționale și culturale românești, puternic înrădăcinată în mediul confesional ortodox de la Sibiu, să-și desfășoare lucrările într-un loc atât de special, adică Blajul greco-catolic: un oraș transilvănean devenit un reper în lupta românilor pentru păstrarea drepturilor lor naționale și religioase. Este, se sugerează, o convergență care redă, simbolic, o aliniere a preocupărilor, a opțiunilor, a proiectelor vizând unificarea religioasă.

Faptul extraordinar rezidă din această tensiune între planul național și cel confesional, percepută de unii cu o acuitate formidabilă. Presiunea derivă din falsa dilemă între națiune și confesiune. Obiectivul acesta al unificării religioase, asumat de multă vreme de avocatul greco-catolic, este considerat imperios necesar de echipa de la „Decalogul”, pentru a cimentă statul național unificat prin liantul confesional. Un pericol amenință construcția realizată, cu atâtea sacrificii, în 1918: „[...] vedem săpându-se alte tranșee, pentru o nouă luptă teribilă și purificatoare: tranșeele ideii[i] naționale”¹⁵.

Vocabularul este unul care trimite la primejdii, la luptă, la nevoia acțiunii hotărâte. Mobilizarea este necesară, este imperioasă chiar. În felul acesta, se va realiza ceea ce se cuvine pentru „fericirea acestui popor, prea mult nefericit”. Cum se va câștiga acest nou „război”, purtat în spirit, această luptă pentru identitatea românească? Prin pacea religioasă, care să pună capăt „celei de a treia bătăli[i], mai crâncenă și inumană, între

¹³ Vezi și I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești 1790–1990*, ediția a II-a revizuită și completată, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 145–146.

¹⁴ Iulian Gr. Popa, *O problemă arzătoare. În jurul Congresului „Astrei” de la Blaj. Spre Unirea Bisericilor române*, în „Decalogul”, anul I, nr. 9, 5 septembrie 1936, p. 1.

¹⁵ *Ibidem*.

aceiași frați de sânge, dar de diferite religii”: „războiul confesional” purtat de cele două „tabere adverse, Sibiu și Blaj”, între care răsună „salvele de tunuri”¹⁶.

Pericolul este redat în termeni lipsiți de echivoc. Adversarii sunt pe poziții ireconciliabile: mitropolitul Bălan își propune aducerea uniților în sânul Ortodoxiei, profesorul clujean Onisifor Ghibu mistifică realitatea, răspândind acuzații false legate de deznaționalizarea românilor prin intermediul Bisericii Catolice, ziarul „Universul” devine o tribună a celor care văd în Papa de la Roma adversarul ireductibil al românismului. Cum poate fi posibilă, în acest context, apropierea? Autorul acestui articol, Iulian Gr. Popa, speră ca apropiatul congres al ASTREI să fie un prilej de conciliere între cele două biserici românești, ortodoxă și greco-catolică: „Întâi trebuie un armistițiu, după care s-ar putea începe munca sinceră pentru unirea celor două biserici. Să nu se mai piardă timpul cu lupte inutile și fratricide”. Era timpul să înceteze conflictul fratricid între „oameni cari ar trebui să se regăsească frați în aceleași tranșee ale naționalismului integral”. Arhieriei din ambele tabere, dar și intelectualii ortodocși și greco-catolici, trebuiau să înțeleagă că ideea națională „are nevoie de toate forțele românești”, unite în lupta împotriva comunismului alienant și uniformizator; era de dorit să se situeze „în aceeași slujbă a transcendentului și a naționalismului românesc”¹⁷.

Aceasta este viziunea colaboratorilor „Decalogului”, aceea a unei imperative înțelegeri interconfesionale, care să se constituie într-un prim pas spre unificarea bisericească, care să asigure coeziunea națională. Acesta este argumentul suprem în condițiile conflictelor religioase: națiunea română este în pericol. Preocuparea pentru înțelegerea între bisericile ortodoxă și greco-catolică este aceea care conferă gazetei profilul său aparte în spațiul publicistic românesc. Lupta pentru unirea bisericilor reprezintă laitmotivul care se regăsește în orice coloană a publicației bucureștene. În jurul acestui obiectiv, considerat fundamental, gravitează toate eforturile colaboratorilor. De altminteri, într-un alt text al redacției, se menționa „conștiința unui *misionarism* de care noi suntem responsabili”¹⁸. Insistența asupra prietenilor și colaboratorilor reprezenta un fel de *quid pro quo* și o încercare de legitimare a periodicului.

În cele ce urmează, facem trimitere, succint, la alte două texte apărute în „Decalogul”, pentru a ilustra cele deja spuse. Demn de interes este articolul *Cine va face unirea Bisericilor române*¹⁹. Materialul, nesemnat, se referă la un cleric greco-catolic orădean, Ioan Georgescu, influent membru al Astrei²⁰. Respectivul preot efectuase o anchetă cu privire la unirea Bisericilor. Din câte deducem, parcurgând scurtul comentariu al redacției, demersul respectiv nu a trezit ecoul așteptat, dovadă peremptorie a lipsei de interes și de disponibilitate pentru tema în cauză atât în Biserica ortodoxă, cât și în cea greco-catolică. În continuare, este reluată o parte din prefața unei cărți publicate anterior de canonicul orădean²¹. Ideea fundamentală este aceea a necesității unirii religioase și a beneficiilor care ar rezulta din așezarea Bisericii sub tutela papei. Se acreditează ideea că, departe de a fi un factor de disoluție, catolicismul este „generator și

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Prietenii Decalogului* (nesemnat), în „Decalogul”, anul I, nr. 21–22, 15 martie 1937, p. 12.

¹⁹ *Cine va face Unirea Bisericilor române. Ce scrie Păr. Canonic dr. Ioan Georgescu de la Oradea în prefața anchetei d-sale „Bisericile românești”?* (nesemnat), în „Decalogul”, anul I, nr. 15, 3 decembrie 1936, p. 8.

²⁰ Irina Racovițan, *Una din figurile luminoase ale ASTREI: Ioan Georgescu, la 50 de ani de la moarte*, în „Tribuna”, <https://www.tribuna.ro/stiri/actualitate/una-din-figurile-luminoase-ale-astrei-ioan-georgescu-la-50-de-ani-de-la-moarte-133990.html> (accesat la 26.05.2020).

²¹ *Bisericile românești*, anchetă de Ioan Georgescu, supliment la „Vestitorul”, Oradea, nr. 8, 1935, 113 p.

conservator de viață națională”. Mai mult, argumentul forte al preotului orădean este acela că toate popoarele de origine latină sunt catolice, cu excepția românilor. Catolicismul favorizează și dezvoltarea culturală, așa cum o dovedește și situația din România, unde „minoritatea catolică reprezintă o strălucită tradiție culturală și o solidă organizație bisericească”²².

În fine, aducem în discuție un alt articol, interesant prin nuanțele percepute de cititorul atent²³. Se evidențiază că țelul suprem al românilor trebuie să fie „unitatea creștină”. Biserica nu se confundă cu națiunea, nu trebuie să fie subordonată unor scopuri politice. Cele două biserici „naționale”, ortodoxă și greco-catolică, nu trebuie discriminate, susține redacția „Decalogului”, deoarece, în acest mod, „societatea religioasă ajung[e] o păpușă în mâinile statului”. De asemenea, prin perpetuarea unei stări de lucruri ca cea existentă, se creează o atmosferă „de ostilitate față de uniți”. Trebuie, cu prudență, să se lucreze astfel încât să se ajungă „la unitatea religioasă a românilor[,] dar numai în adevăr”, adică fără intervenția politicului²⁴.

Am văzut deja care este vocabularul, care este tonul, care este stilul ce caracterizează periodicalul acesta. Este un organ de presă destul de bizar, dar în jurul căruia gravitează personalități nu lipsite de prestigiu și influență în societatea românească. Lista colaboratorilor este lungă și ea cuprinde nume importante. Este suficient să urmărim înșiruirea lor, pentru a ne convinge de acest lucru²⁵.

Colaborarea lui M. Theodorian-Carada la publicația bucureșteană „Decalogul” începe în toamna anului 1937. Își regăsește destul de ușor locul în coloanele gazetei, poate și sub influența unuia dintre marii săi prieteni și tovarăși de idei, protopopul greco-catolic de la Cluj, Ilie (Elie) Dăianu, asiduu susținător – și el – al unirii Bisericilor din România²⁶. Tematica articolelor publicate de Mariu(s) Theodorian-Carada în „Decalogul” este diversă. Textele sale nu se rezumă doar la aspectele legate strict de unirea religioasă, ci abordează și alte chestiuni de actualitate sau evocă personalități ori evenimente din trecut. Astfel, luptătorul pentru unirea bisericilor este secondat de memorialist, de istoric, de comentatorul și cronicarul angajat în dezbaterile asupra actualității politice, sociale, intelectuale sau religioase a vremii sale.

Articolele sale din „Decalogul” reiau teme ubicue în discursul publicistic și în peisajul literar al epocii. Unele dintre ideile exprimate de avocatul greco-catolic nu sunt originale, ci se situează într-o continuitate logică cu seria anterioară. Nouă în aceste texte pare să fie perspectiva, datorată, în bună măsură, conjuncturii interne și internaționale, în schimbare dramatică în a doua parte a deceniului al patrulea al veacului trecut. Acest context modificat, de implozie a democrației și de extensie spectaculoasă a ideilor antidemocratice, poate fi considerat, până la un punct, responsabil pentru neîncrederea în valorile și virtuțile democrației. La acel moment, avea certe simpatii de dreapta. Urmând o tendință larg răspândită în epocă, se lăsase confiscat de naționalism.

²² *Cine va face Unirea Bisericilor române...*, în loc. cit., p. 8.

²³ *Regimul politic și Biserica* (nesemnat), în „Decalogul”, anul II, nr. 28, 22 mai 1937, p. 4-5 (subscris: „Decalogul”; prin urmare, reflectă punctul de vedere al redacției).

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Colaboratorii Decalogului*, în „Decalogul”, anul IV, nr. 99-100, 20 iunie 1939, p. 7.

²⁶ Preotului Ilie Dăianu i-a fost consacrat un număr al „Decalogului”, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. A fost omagiat ca un statornic colaborator al publicației, fiind prezentate viața, activitatea și opera sa (vezi „Decalogul”, anul III, nr. 66, 12 martie 1938, p. 2-3). Este curios că Theodorian-Carada nu contribuie, la omagierea protopopului greco-catolic, cu un material, în ciuda prieteniei dintre ei. Pentru mai multe detalii privitoare la acest influent cleric greco-catolic, vezi și Ilie Dăianu, *Scrieri*, ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2010 (mai ales prefața).

Totuși, laicul greco-catolic nu s-a radicalizat. Chiar dacă unele afirmații și idei ale sale pot fi regăsite în arsenalul ideologic al extremei drepte interbelice, Theodorian-Carada nu a fost legionar (probabil că religia catolică va fi fost o piedică importantă în direcția înregimentării sale). Naționalismul său nu a fost integral, visceral. Vârsta (avea deja aproape 70 de ani) și aspirația spre ordine și legalitate au constituit, în mod cert, alte obstacole suficient de puternice. În rest, nu s-a putut sustrage unui pesimism general privitor la soarta democrației și nici admirației față de regimurile autoritare sau totalitare din Europa contemporană. Și această „convertire” nu era de dată recentă. Parcurgerea jurnalului său, încă inedit, oferă dovezi irefutabile pentru a susține o asemenea aserțiune. Pentru a oferi un singur exemplu, la 15 iulie 1933, nota cu satisfacție încheierea Pactului celor Patru, realizată la Roma, la 7 iunie 1933, din inițiativa liderului fascist italian, Benito Mussolini²⁷. Nu acordul în sine, care nu a avut, de altfel, urmări neinteresante, în acest cadru, ci evidenta satisfacție a diaristului, favorabil puterilor fasciste²⁸. Dovedea cel puțin condescendență și față de regimul autoritar al lui Carol al II-lea, nevăzând sau nedorind să perceapă gravele dereglări ale mecanismelor constituționale.

Primul său articol din „Decalogul” nu se referă însă la unirea Bisericii. Reia o mai veche preocupare pentru problema evreiască, devenită una de maximă importanță politică, religioasă și națională. În ultimii ani interbelici, ostilitatea față de cetățenii de religie mozaică, se cunoaște, a degenerat în antisemitism fățiș²⁹. Exista și în România, în cercurile extremiste, dar și în imaginarul popular, concepția alterității ireductibile față de israeliți, chiar în condițiile convertirii la creștinism³⁰.

Apărut la rubrica „Discuții libere”, textul avocatului greco-catolic se constituie într-o luare de poziție netă față de o asemenea percepție³¹. Judecățile sale se cuvin reținute. Autorul dorea să-și aducă, prin scrisul său, contribuția la clarificarea problemelor din societatea românească. Neacceptarea de către compatrioți a convertirii israeliților și punerea la îndoială a sincerității acestora i se păreau inechitabile și periculoase. Aprecia ca fiind cu desăvârșire falsă teza neintegrării botezaților în societatea românească; afirma că există foarte mulți cetățeni onești, fideli țării, căreia îi aduc servicii însemnate, care se convertiseră și de care avea el însuși cunoștință. Un alt aspect care i se părea inacceptabil, pentru că era în dezacord cu învățătura biblică, era acela de a interzice cuiva să devină creștin. Și concluziona: „Asta desigur nu e creștinism”. „Mă doare deci din tot sufletul, scrie Theodorian-Carada, văzând creștini cari împiedică ori chiar numai întârziază [convertirea evreilor] [...], legându-se de cei ce se botează ori solidarizându-i cu ceilalți [nebotezați]”³².

Avocatul unit dovedea curaj, pronunțându-se deschis împotriva acelor care nu voiau să accepte primirea israeliților în comunitatea creștină. Invoca argumente teologice, dar și empirice, bazându-se pe exemple concrete, pe experiența avută de el însuși, cunoscând numeroși botezați. Evidența orbirea acelor care foloseau creștinismul ca armă politică. Un bemol este necesar, totuși. Theodorian-Carada nu era, nicidecum, un filosemit.

²⁷ Vezi Pierre Renouvin, *Histoire des relations internationales*, VIII/2, Paris, Librairie Hachette, 1958, p. 28–29.

²⁸ BAR, Arhiva M. Theodorian-Carada, III mss. 5b, f. 12.

²⁹ Dintr-o bibliografie aproape imposibil de rezumat, alegem, spre edificarea cititorului, cartea lui Carol Iancu, *Evreii din România 1919–1938. De la emancipare la marginalizare*, prefață de Pierre Guiral, postfață de Gérard Nahon, traducere de Țicu Goldstein, București, Editura Hasefer, 2000.

³⁰ Despre acest „evreu imaginar”, vezi Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română. Studii de imagologie în context est-central european*, ediție ilustrată, București, Editura Humanitas, 2001.

³¹ M. Theodorian-Carada, *Să nu greșim!*, în „Decalogul”, anul II, nr. 51, 30 octombrie 1937, p. 2.

³² *Ibidem*.

Dimpotrivă, s-a manifestat destul de critic față de evrei și nu a agreat soluționarea „problemei evreiești” prin emanciparea acestora și acordarea de drepturi tuturor israeliților. Împărtășea o viziune similară aceleia a liberalilor de dinainte de Primul Război Mondial. Opera sa, inclusiv memorialistica, relevă o atare percepție, limitată, privitoare la statutul evreilor. Certă este însă distanța luată față de clișeele și stereotipurile antievreiești, ca și respingerea antisemitismului. O poziție salutară a unui om care nu mai era convins de avantajele pluralismului democratic.

Alte contribuții gazetărești sunt dedicate unor ilustre personalități bisericești. De pildă, într-un articol referitor la episcopul greco-catolic de Oradea, Valeriu Traian Frențiu, elogia calitatea acestuia de „adevărat bun român”³³. Probabil, fără nicio legătură directă cu vorbele lui Nae Ionescu referitoare la identitatea religioasă și națională³⁴, panegiricul lui Theodorian-Carada poate fi considerat ca un răspuns implicit dat aceluia care afirmau, în epocă, imperativul asumării Ortodoxiei în schimbul calității de „bun român”. Publicistul relevă dimensiunea religioasă și civică a înaltului ierarh greco-catolic de Oradea, episcopul Valeriu Traian Frențiu. Subliniază rolul său de păstor al uniților, dar și de luptător pentru cauza românească și păstrarea identității naționale a românilor ardeleni.

Un aspect asupra căruia insistă autorul, în finalul articolului său dedicat împlinirii a 25 de ani de arhierescă slujire a episcopului orădean, și asupra căruia revine cu obstinație, este acela al unirii bisericești. Astfel, el își exprimă speranța ca „[nunta] preoțească de aur să-i ajute Dumnezeu să o serbeze în București în mijlocul Sfântului Sinod întregit și unit cu Roma, așa cum poruncesc interesele sufletești și trupești ale tuturor românilor”³⁵.

O mică paranteză ar putea fi totuși utilă. Deși am insistat, în paginile anterioare, asupra originalității demersului lui Theodorian-Carada în plan bisericesc, se cuvine să-l situăm într-un context mai larg și într-o perspectivă diacronică, pentru o înțelegere mai nuanțată. Încă din anii Marelui Război, avocatul greco-catolic se pronunța pentru necesitatea unei politici religioase, care să țină cont de realitățile confesionale existente. Într-un discurs ținut la 3 decembrie 1916, în fața membrilor Partidului Conservator, considera că se impune, în mod imperativ, o asemenea abordare – prudentă – și opina că soluția era aceea a promovării de către statul român a unei politici externe care să conducă la includerea tuturor românilor într-o singură biserică națională. În viziunea sa, politica religioasă a României era foarte „delicată”, întrucât românii erau răspândiți în mai multe teritorii, dintre care unele aparțineau unor state străine. Prin apartenența lor la o biserică națională, s-ar conserva identitatea națională³⁶.

Theodorian-Carada și-a menținut o poziție de principiu favorabilă unificării bisericești și după Război, acomodând-o însă la noile realități geo-culturale. El a evidențiat situația ambiguă a românismului ardelean, generată de divergența confesională și dificultatea asumării unei asemenea stări de fapt. Firește, era o poziție precară nu doar din

³³ Idem, *Un adevărat bun român*, în „Decalogul”, anul III, nr. 60, 15 ianuarie 1938, p. 1.

³⁴ Identitatea confesională a fost subordonată identității naționale, ajungându-se în perioada interbelică la formule halucinante, precum aceea a identificării „bunului român” cu confesiunea ortodoxă și a incompatibilității dintre alte confesiuni și calitatea de român. Nae Ionescu, profesorul și magistrul unei întregi generații, scria: „Acesta e adevărul fundamental în problema națiunii și a religiei: ele sunt realități corelate. Suntem, ca atare, ortodocși pentru că suntem români, și suntem români pentru că suntem ortodocși”. Vezi Nae Ionescu, *Sorții de isbândă a noiei ofensive catolice*, în idem, *Roza vânturilor*, București, Editura „Roza Vânturilor”, 1990, p. 205.

³⁵ M. Theodorian-Carada, *op. cit.*

³⁶ Idem, *Politica religioasă a României* [Conferință ținută la Cercul de Studii al Partidului Conservator, în ziua de 3 decembrie 1916], București, 1916.

punct de vedere teologic, dar și epistemologic. Autorul nu se raporta însă la realități suprasensibile, ci la aspectele politico-identitare deduse din realitățile confesionale existente. Mariu(s) Theodorian-Carada resimte el însuși această fractură. După Marea Unire din 1918, militantismul avocatului greco-catolic pentru unirea religioasă se amplifică. Numeroasele proiecte, discuții și preparative întreprinse de el în scopul așezării Bisericii Ortodoxe sub autoritatea papei de la Roma imprimă preocupărilor și activității sale pe tărâm religios un elan misionar, care e însă himeric, donquijotesc. În concepția sa, urma să fie edificată o biserică „națională”, condusă de un patriarh care să fie subordonat papei de la Roma. Această stranie alcătuire eclezială „nu trebuie să fie nici ortodoxă, nici unită, ci pur și simplu o biserică română”, așa cum observa arhiepiscopul romano-catolic de București, monseniorul Raymund Netzhammer³⁷. Imaginând o construcție confesională originală, credea că unitatea politico-națională, realizată în 1918, este condiția și temelul unirii religioase într-o singură Biserică³⁸. Devenit, în expresia arhiepiscopului catolic, un „fanatic al Unirii”³⁹, Theodorian-Carada dovedea un entuziasm nutrit de „puternice convingeri naționale”⁴⁰.

Revenind la situația confesională din România Mare, problema unirii bisericesti era, într-adevăr, una pregnantă în mediul românesc transilvănean. Istoricul George Enache a relevat o criză de identitate în rândul greco-catolicilor din acel spațiu. După Primul Război Mondial, preocuparea privind unificarea celor două biserici ale românilor ardeleni, ca parte a procesului de unitate națională, se materializează în nesfârșite discuții și dezbateri, articole de presă, cărți și broșuri, inițiative diverse. „[T]ot mai multe voci se întrebau ce rost mai are Biserica Unită, din moment ce menirea ei, din care-și făcuse un titlu de glorie, anume de păstrătoare a identității românești în Ardeal, devenise caducă în condițiile creării României Mari.”⁴¹ Este o perspectivă care ne ajută să înțelegem militantismul unei părți a ierarhiei, dar, mai ales, a laicului greco-catolic pentru realizarea unității bisericesti.

În aceeași manieră encomiastică este scris și textul consacrat celei de-a șaisprezecea aniversări a pontificatului lui Pius al XI-lea⁴². Panegiricul este asumat în cuvinte simple, dar clare. Îl consideră pe pontif ca fiind „unul dintre cei șapte mai mari papi pe care i-a avut istoria”. Enumeră câteva dintre calitățile aceluia și îl caracterizează, în cuvinte foarte elogioase, ca fiind înțelept, cărturar, diplomat, creștin pios. Acest Papă a dovedit un interes statornic pentru România și o dragoste nedezmințită pentru români. Sub pontificatul său, s-a încheiat Concordatul între Sfântul Scaun și România. Era preocupat, spune Theodorian-Carada, „ca Răsăritul și Apusul să își dea frățește mâna, misiune în cadrul căreia România „e chemată să joace un rol mare și frumos”⁴³.

³⁷ Raymund Netzhammer, *Episcop în România într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, vol. II, ediție realizată de Nikolaus Netzhammer în colaborare cu Krista Zach, traducere din limba germană de prof. univ. dr. George Guțu, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 967 (însemnare din 29 noiembrie 1920).

³⁸ *Ibidem*, p. 945 (însemnare din 11 septembrie 1920).

³⁹ *Ibidem*, p. 1435 (însemnare din 10 ianuarie 1926).

⁴⁰ *Ibidem*, p. 945 (însemnare din 11 septembrie 1920).

⁴¹ George Enache, *Biserică – societate – națiune – stat în România interbelică*, I, *Explorări în orizont liberal*, în „Revista Teologică”, nr. 2/2010, p. 195.

⁴² M. Theodorian-Carada, *Întru mulți ani Stăpâne!*, în „Decalogul”, anul III, nr. 62, 12 februarie 1938, p. 1. Despre papa Pius al XI-lea, vezi, pe site-ul Vaticanului, la următoarea adresă: <http://www.vatican.va/content/pius-xi/en.html>. Un surprinzător de amplu material se găsește și pe wikipedia, în limba engleză: https://en.wikipedia.org/wiki/Pope_Pius_XI (accesate la 30.05. 2020).

⁴³ *Ibidem*.

Promotor al ideii de unitate religioasă, dar sub egida Bisericii Catolice și sub conducerea papalității (vezi enciclica *Mortalium Animos*⁴⁴), Pius al XI-lea putea să îi pară avocatului greco-catolic un campion al eforturilor pentru unitatea creștinilor. Este drept că, anterior acestui pontif, alții fuseseră interesați de chestiunea relațiilor cu Bisericele de rit ortodox. Leon al XIII-lea⁴⁵, la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul veacului al XX-lea, se remarcase prin interesul său pentru Orientul creștin și încercarea de apropiere față de Bisericele orientale, dovedită inclusiv prin documentele elaborate. Enciclica *Orientalium dignitas*, promulgată la 30 noiembrie 1894⁴⁶, exprima un întreg program, în această direcție⁴⁷.

Promovarea insistență a ideii de unire bisericească trezea interesul cercurilor de la Vatican. În aprilie 1910, laicul greco-catolic mergea în capitala Italiei, fiind primit de papă, de mai mulți cardinali și de diverse alte fețe bisericești apropiate Sfântului Scaun⁴⁸. Acolo fusese „ascultat mai cu atenție”, încât a putut rosti „un cuvânt în favorul României și al românilor”⁴⁹. Cel puțin așa considera el mai apoi, justificându-se și atribuindu-și un rol important în problemele bisericești. Nu era însă și opinia contemporanilor săi români. Greco-catolicii erau priviți în Regat cu neîncredere și ostilitate, fiind percepuți ca niște renegați⁵⁰. Există temerea că uniția ar putea conduce la deznaționalizarea românilor.

Interesul Vaticanului pentru apropierea dintre Occident și Orient continuase în deceniile următoare. Existaseră și în vremea războiului mondial o serie de încercări, eșuate, de realizare a unificării bisericești⁵¹. Gerantul Ministerului de Interne din vremea ocupației Bucureștilor de către Puterile Centrale, Lupu Kostaki, scria, în memoriile sale, de curând publicate, despre încercarea unora dintre catolicii din teritoriul ocupat de a profita de noul context, pentru a-și impune proiectele: „[...] [N]u au întârziat a se lipi la devoțiunile bisericii și catolicii români cu dl Theodorian Carada în frunte”⁵². Despre diverse turpitudini ale acestuia nota și Al. Tzigara-Samurcaș, prefect al Poliției din teritoriul ocupat⁵³. Este, totuși, vorba despre acuzații neverificate. Theodorian-Carada. În memoriile sale, Theodorian-Carada respinge vehement orice acuzație de colaboraționism sau de folosire a presiunii pentru atingerea obiectivelor sale în plan religios. Uneori, însă, este dificil să-și argumenteze poziția. În 1917, în plină ocupație străină, avocatul Marius Theodorian-Carada a obținut postul de director al Mitropoliei ortodoxe din București. A fost acuzat că ar fi urmărit catolicizarea forțată a bisericii din România și

⁴⁴ Vezi textul acesteia la următoarea adresă: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19280106_mortalium-animos.html (accesat la 26.05.2020).

⁴⁵ <http://www.vatican.va/content/leo-xiii/es.html> (accesat la 30.05.2020).

⁴⁶ https://w2.vatican.va/content/leo-xiii/it/apost_letters/documents/hf_l-xiii_apl_18941130_orientalium-dignitas.html (accesat la 20.05.2020).

⁴⁷ Violeta Barbu, *Protagonist al unui proiect major: apropierea dintre Occident și Orient*, în vol. *Raymund Netzhammer în România: pe urmele spiritului locului*, coord. Violeta Barbu și Nikolaus Netzhammer, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 5 și urm.

⁴⁸ M. Theodorian-Carada, *Efimeridele...*, vol. II, p. 29–35.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 35.

⁵⁰ ANIC, fond *Direcția Poliției și Siguranței Generale*, dosar 1774/1915, f. 3, 4 r.–v.

⁵¹ Reimund Haas, *Uniunile bisericești din Balcani – șansă pierdută sau utopie? Realismul lui Raymund Netzhammer în contextul strădaniilor unitariene ale lui Mathias Erzberger și Hubert Bastgen în Bulgaria*, în Violeta Barbu, Nikolaus Netzhammer (ed.), *op. cit.*, p. 194–201.

⁵² Lupu C. Kostaki, *Memoriile unui trădător. Un înalt funcționar român sub guvernământul militar german (1916–1918)*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Alexandru Istrate și Claudiu-Lucian Topor, București, Editura Humanitas, 2020, p. 321.

⁵³ Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, vol. II (1910–1918), ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb, prefată de Dan Grigorescu, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1999, p. 172.

așezarea acesteia sub influență germano-austriacă. S-a iscat un adevărat scandal, cu atât mai mult cu cât noul director al cancelariei mitropolitane voia să realizeze, pe dată, o serie de reforme, dintre care cea mai controversată era introducerea calendarului gregorian. În fața valului de indignare și a contestării din partea diverselor cercuri ortodoxe, Theodorian-Carada a trebuit să demisioneze doar după câteva zile⁵⁴.

După război, laicul greco-catolic a fost citat la Tribunalul de Război, fiind învinuit că urmărise distrugerea, sub ocupație germană, a Bisericii naționale, prin reformele pe care voia să le impună și prin presiunile asupra unor înalți ierarhi ortodocși, inclusiv asupra primatului⁵⁵, fiind însă ulterior exonerat de orice răspundere. În *Efimeridele* sale, Theodorian-Carada evită să vorbească despre aceste momente din viața sa. În fața posterității, se apără de acuzațiile lansate împotriva lui, evidențiind admirația sa față de Ortodoxie, frecventarea bisericilor și mănăstirilor orientale și bunele relații cu ierarhia confesiunii majoritare⁵⁶.

În aceeași serie, a articolelor dedicate unor eminente personalități ale catolicismului, este și textul comemorativ consacrat cardinalului Angelo Maria Dolci, fost nunțiu papal în România între 1923 și 1933⁵⁷, cu care laicul unit a avut relații destul de apropiate, ca și cu predecesorul său, monseniorul Francesco Marmaggi⁵⁸. Cardinalul decedase în septembrie 1939. Theodorian-Carada scrisese, cu acel prilej, un articol în revista „Cultura creștină”, de la Blaj, reluat în „Decalogul”⁵⁹. Este o evocare caldă a activității aceluia care se remarcase în slujba Bisericii Catolice, dar și în calitatea sa de reprezentant al Sfântului Scaun în România, având un rol important în încheierea Concordatului.

Ultimul articol scris de M. Theodorian-Carada pentru „Decalogul” este dedicat unei personalități eminente a modernității politice românești, regele Carol I⁶⁰. În același an, alcătuiuse, pentru un volum omagial, un alt text prin care își exprima respectul și admirația pentru primul rege al României⁶¹, în vreme ce, pentru „Arhivele Olteniei”, glosase asupra relației dintre rege și Eugeniu Carada, unchiul său, încercând să demonteze ideea animozității și neîncrederii dintre cele două personalități⁶². Materialul publicat în „Decalogul” insistă asupra augustei figuri dintr-o perspectivă aparte, reieșind chiar din titlu. Carol I, scrie Theodorian-Carada, „a fost în tot timpul un creștin în toată puterea cuvântului”. Avocatul greco-catolic întrevădea în atitudinea prudentă și chibzuită a monarhului față de confesiunile din țară și în daniile făcute tuturor Bisericilor creștine „dorința lui sinceră de a se ajunge odată la restabilirea unității Bisericii creștine”. Deși

⁵⁴ Vezi, pentru detalii, M. Theodorian-Carada, *Efimeridele...*, vol. II, p. 69–72; Raymund Netzhammer, *op. cit.*, vol. I, p. 704–705, 708 (însemnări din 14 ianuarie 1917, respectiv 16 ianuarie 1917), vol. II, p. 876 (însemnare din 22 martie 1919); Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. II, *România și Primul Război Mondial (1914–1919). Războiul (1916–1917)*, ediție și indice de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994, p. 111–112 (însemnare din 16 ianuarie 1917).

⁵⁵ Raymund Netzhammer, *op. cit.*, vol. II, p. 876, 900–901 (însemnări din 22 martie 1919, respectiv 6 octombrie 1919).

⁵⁶ M. Theodorian-Carada, *Efimeridele...*, vol. II, *passim*.

⁵⁷ Dănuț Doboș, *Cardinalul Angelo Maria Dolci*, în „Actualitatea Creștină”, publicație a Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, anul XXIV, nr. 2/2013, p. 32.

⁵⁸ Raymund Netzhammer, *op. cit.*, vol. II, *passim*.

⁵⁹ M. Theodorian-Carada, *Cardinalul României: Angelo Maria Dolci. Șase luni de la moartea sa*, în „Decalogul”, anul V, nr. 113–114, 25 aprilie 1940, p. 6–7 (preluat din „Cultura creștină”, nr. 11–12 din 1939).

⁶⁰ Idem, *Creștinul care a fost Carol I*, în „Decalogul”, anul IV, nr. 98, 1 iunie 1939, p. 1.

⁶¹ Idem, *La centenarul primului rege*, în vol. *Din viața regelui Carol I*, mărturii contemporane și mărturii inedite culese de Al. Tzigara-Samurçaș, București, Imprimeria Națională, 1939, p. 296–302.

⁶² Idem, *Carol I și Eugeniu Carada*, în „Arhivele Olteniei”, XVIII, nr. 101–103, ian.–iun. 1939, p. 129–131.

s-a ferit să se exprime deschis, din considerente politice evidente, „știa mai bine ca mulți alții că Schisma orientală e o schismă politică pe care politica a creiat-o [sic! – n.n., D.B.] și tot politica o va distruge la timpul oportun”⁶³.

Este, mai curând, o proiecție a autorului. Carol I s-a ferit de orice intruziune în viața Bisericii. În epocă, unii considerau, este adevărat, că regele proteja pe față catolicismul și că avea un dispreț abia disimulat pentru Biserica Ortodoxă⁶⁴. Neîndoielnic, erau acuzații lipsite de fundament, chiar răuvoitoare. O simplă trecere în revistă a corespondenței suveranului cu membrii familiei sale relevă imposibilitatea descoperirii unei atitudini negative față de biserica majoritară din România⁶⁵. Mai mult, Carol s-a dorit un protector al bisericii majoritare și nu a avut vreodată atitudini care să lezeze susceptibilitățile vreunor cercuri ortodoxe⁶⁶. Arhiepiscopul romano-catolic de București, Raymund Netzhammer, a relevat atitudinea prevenitoare a monarhului față de Biserica majoritară și grija de a vădi, în public, atașamentul său față de Biserica Catolică, al cărei fidel era, spre frustrarea înaltului ierarh latin⁶⁷. Regele era suficient de abil, încât să nu încurce planurile și să dea naștere la tensiuni în societate, din cauze confesionale. Era călăuzit de rațiunea de stat și punea interesele acestuia deasupra convingerilor sale personale. El a rămas, este drept, un bun catolic, participând frecvent la slujbele religioase. În ciuda relațiilor strânse cu arhiepiscopul, nu a dovedit o disponibilitate foarte mare față de interesele Bisericii Catolice în România.

Să revenim însă la articolele referitoare la unificarea Bisericilor. Arhiepiscopul Netzhammer subliniașe că Theodorian-Carada, preocupat obsesiv de ideea unirii, se îndepărta, inevitabil, de poziția Bisericii Catolice. În percepția înaltului ierarh, realizarea unificării, în varianta susținută de laicul greco-catolic, putea să ducă la dispariția bisericii de rit latin în țările din est, adică și în România. Minoritățile bisericești sunt chemate să se dizolve în masa majorității, acesta părea să fie postulatul la care ajunsese laicul unit. Nu mai rămânea nimic din credința profesată, în afară de o excentrică idee a subordonării unui patriarhat național papei de la Roma. Benedictinul concluziona: „[...] este suficient de grav că sunt lansate asemenea idei al căror scop este ștergerea și neutralizarea deosebirilor principale dintre confesiuni”⁶⁸.

Cu certitudine, Netzhammer nu era departe de adevăr. Multe dintre textele publicate de Theodorian-Carada în coloanele „Decalogului” susțin o asemenea aserțiune. Într-un articol din 26 februarie 1938, reitiera argumentele sale în favoarea unirii religioase a Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romei. Insista asupra necesității acesteia, astfel încât să înceteze „această dihonie” între ortodocși și greco-catolici. Folosind argumente istorice și juridice, unele extrase din diverse surse bibliografice, era de părere că un asemenea proces nu avea să fie greu de realizat, întrucât – scria el – „[r]itul românilor a fost de la

⁶³ Idem, *Creștinul care a fost Carol I*, în loc. cit., p. 1.

⁶⁴ Duiliu Zamfirescu, *Opere*, vol. VI, partea a II-a, *Publicistică și memorialistică (1917–1921)*, ediție îngrijită de Ioan Adam și Georgeta Adam, note și comentarii, indici și glosar de Ioan Adam, București, Editura Minerva, 1987, p. 350, nota 3.

⁶⁵ *Scrisorile Regelui Carol I din arhiva de la Sigmaringen, 1878–1905*, studiu introductiv, stabilirea textului, traducerea, adaptarea și notele de Sorin Cristescu, București, Editura Paideia, 2010. Vezi și Sorin Cristescu, *Corespondența personală a Regelui Carol I: 1878–1912*, prefață de Ion Bulei, București, Editura Tritonic, 2005.

⁶⁶ Vasile Docea, *Carol I și monarhia constituțională. Interpretări istorice*, Timișoara, Presa Universitară Română, 2001, p. 114–118.

⁶⁷ Raymund Netzhammer, *Episcop în România...*, vol. I, p. 222 (însemnare din 12 mai 1909); vol. II, Anexe, doc. nr. 28, p. 1452.

⁶⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 967 (însemnare din 29 noiembrie 1920).

început răsăritean și deci bizantin va trebui să rămâie; dar bizantin în legături irenice cu Roma, ca să ajungem într-una și aceeași Biserică românească⁶⁹. A reluat și cu alte prilejuri această afirmație. Într-un răspuns la unele reacții stărnite de textul abia pomenit, își susținea ideea că „noi [românii – n.n., D.B.] am fost, suntem și vom fi de rit bizantin, cu limbă liturgică românească⁷⁰. Repeta, câteva luni mai târziu, aceleași argumente. În pofida riturilor diferite, „[n]u trebuie să uităm nici un moment că toți avem același grai românesc și absolut același rit bizantin”. Încheia cu următoarele cuvinte, veritabilă profesiune de credință: „Închinându-ne cu toții la fel așa cum s-au închinat moși din strămoșii noștri, cântând și vorbind ca ei, vom grăbi ceasul când nimic nu ne va despărți și cu toții vom sta sub ascultarea aceluiași Patriarh al Bucureștilor, unit în totul cu Roma veșnică⁷¹”.

Pentru a rămâne în același registru, al preocupărilor, argumentelor și polemicilor lui Mariu(s) Theodorian-Carada cu privire la realizarea unirii bisericești, să mai invocăm câteva texte din „Decalogul”, în seria celor deja menționate. Astfel, la 15 octombrie 1938, publica un text, *Unirea cu Roma*⁷², la rubrica *Probleme religioase*. Este un răspuns la unele luări de poziție din presă, în care se contesta realizarea unificării în varianta avută în vedere de o parte a greco-catolicilor (inclusiv de M. Theodorian-Carada) și se preconiza o „întoarcere” a tuturor uniților la „ortodoxia neunită”. Suntem în măsură să remarcăm, retrospectiv, cât de profetice s-au dovedit aceste cuvinte, căci, peste numai un deceniu, Biserica Greco-Catolică avea să fie scoasă în afara legii de regimul comunist. Mariu(s) Theodorian-Carada relevă inadecvarea și inconsistența unor asemenea argumente, bazându-se pe teze dogmatice și pretins istorice (legăturile irenice ale greco-catolicilor cu Roma și revenirea în sânul comunității creștine, divizate în urma Marii Schisme). Din perspectiva sa, unirea religioasă este necesară și vitală, dar ea nu trebuie confundată cu „uniația”, adică – spune el – cu pierderea ritului și a tradițiilor de sorginte orientală. Dimpotrivă, acestea trebuie păstrate întocmai. Unirea bisericească înseamnă eliminarea diferențelor existente între cele două confesiuni, ortodoxă și greco-catolică, și așezarea Bisericii române unite sub autoritatea papei de la Roma⁷³.

Ideile acestea, destul de heterodoxe, sunt vehiculate de autor cu diverse ocazii. De pildă, la 10 februarie 1939, într-un articol intitulat *Latinitate și ortodoxie*, reia seria argumentativă deja cunoscută, pornind de la o polemică purtată între gazeta greco-catolică de la Blaj, „Unirea”, și „Telegraful român”, de la Sibiu, ilustrând punctul de vedere ortodox. Ortodoxia, scrie Theodorian-Carada, nu trebuie confundată cu „un orientalism schismatic”. „Ortodoxia adevărată, clamează el ingenuu, nu poate exista decât în sânge și în limbă latină și în orientalism ortodox în sensul cel adevărat al cuvântului, adică universal.”⁷⁴

Pe drept cuvânt, cititorul poate rămâne perplex în fața acestor cuvinte, fiindu-i greu să deslușească sensul lor. Este o structură compozită, ce include elemente discursive diferite, în așa fel încât nu se vor fi recunoscut într-un asemenea șir de inferențe nici greco-catolicii, nici ortodocșii. Avocatul unit era conștient, firește, de rezistențele existente în fiecare tabără față de ideea unirii religioase. De aceea, propunerea sa este

⁶⁹ M. Theodorian-Carada, *Creștini de rit răsăritean*, în „Decalogul”, anul III, nr. 64, 26 februarie 1938, p. 1.

⁷⁰ Idem, *Limba liturgică*, în „Decalogul”, anul III, nr. 70, 9 aprilie 1938, p. 1.

⁷¹ Idem, *O îndreptare*, în „Decalogul”, anul III, nr. 80, 1 octombrie 1938, p. 1.

⁷² M. Th. Carada, *Unirea cu Roma*, în „Decalogul”, anul III, nr. 81, 15 octombrie 1938, p. 2.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Idem, *Latinitate și ortodoxie*, în „Decalogul”, anul IV, nr. 88, 10 februarie 1939, p. 1.

una echivocă, încercând să atenueze susceptibilitățile lesne de trezit, în condițiile renunțării la individualitatea și autonomia specifice fiecărei confesiuni. El dă de înțeles, aici și în atâtea alte locuri, cum am avut deja prilejul să remarcăm, că unirea reprezintă o păstrare a liturgiei și riturilor orientale, dar sub oblăduirea capului Bisericii universale, adică a papei de la Roma. Aceasta este semantica cu care conotează el Ortodoxia. S-ar institui „o singură biserică sincer creștină, cinstit românească și absolut răsăriteană”⁷⁵.

Într-un alt text, foarte amplu, reia, în registru polemic, tezele și argumentele sale. Bazându-se pe diverși autori, respinge mai multe dintre aserțiunile dominante privitoare la istoria creștinismului românesc. Una dintre acestea, susținută și în alte locuri, este aceea a încreștinării târzii, a românilor, în secolul al IV-lea d. Cr., de către episcopul Niceta de Remesiana⁷⁶. Avocatul unit invoca, în sprijinul său, scrierile lui Vasile Pârvan⁷⁷. Concepția pe care o susține apăsător M. Theodorian-Carada este aceea că creștinismul românilor a fost dintotdeauna de rit oriental, dar că, la început, creștinii din aceste locuri au depins canonic de Roma. Despărțirea de creștinătatea latină s-ar fi produs târziu, în secolul XI, după ce s-ar fi schimbat limba liturgică. După opinia sa, „terminologia latină a celor bisericești” nu dovedește decât originea latină a românilor, dar nu și faptul că ar fi primit creștinismul în rit latin⁷⁸.

Accentul pus pe rolul misionarilor și mărturisitorilor credinței din primele veacuri, în spațiul latinității orientale, îl conduce la ideea unei revizuirii a calendarului religios, pentru a fi cinstiți aceia care sunt legați indisolubil de creștinarea acestui spațiu. „Se impune desigur naționalizarea sinaxarului la noi”, scrie laicul greco-catolic, astfel încât să fie cinstiți acei mari sfinți ai primelor veacuri creștine, provenind de pe meleagurile latinității orientale. „Știm că pentru asta e absolută nevoie să începem prin a reface unitatea bisericii românești.”⁷⁹

Și alte texte subscrise de Mariu(s) Theodorian-Carada în „Decalogul” au o tentă polemică pronunțată. Replicând lui Onisifor Ghibu, își exprimă propriile sale concepții despre Biserică, creștinism și relația lor cu națiunea. Considera exagerate și greu de susținut afirmațiile ardeleanului despre rolul nefast al catolicismului pentru identitatea națională a românilor ardeleni⁸⁰. Își argumentase tezele proprii, despre rolul benefic al catolicismului și al papalității pentru identitatea națională românească, în lucrarea sa *Papa*, a cărei ediție a

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Despre Sfântul Niceta, vezi cartea lui Vasile Rojneac, *Sfântul Niceta de Remesiana. Viața și activitatea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017.

⁷⁷ Vasile Pârvan se pronunțase asupra rolului episcopului de Remesiana în privința creștinării locuitorilor de la nordul Dunării și a „misionarismului” său în acest spațiu încă din 1911. Vezi Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911 (subcapitolul despre „acțiunea apostolică latină a S. Nicetas, episcopul Remesianeii, în Sudul și în Nordul Dunării”, la p. 158–174). Vezi o ediție mai nouă: Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, în idem, *Studii de istoria culturii antice*, ediție, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Nelu Zugravu, *Cuvânt înainte* de Al. Zub, București, Editura Științifică, 1992. Rolul misionar al episcopului Niceta la nord de Dunăre era evidențiat, în scrieri din perioada interbelică, și de alți istorici. Vezi, de exemplu, Radu Vulpe, *Historie ancienne de la Dobroudja*, Bucarest, 1938, p. 351; Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, ediția a II-a, București, 1935, p. 201. Nu avem competența de a ne pronunța asupra verosimilității acestor teze. Menționăm – doar cu titlu de inventar – că există istorici care nu cred că ar fi existat o activitate misionară a episcopului de Remesiana la nord de Dunăre. Vezi Philippe Blasen, *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?*, în *SUBB, Theologia catholica*, 1–2, 2012, p. 39–49.

⁷⁸ M. Theodorian-Carada, *Nu prea multă râvnă*, în „Decalogul”, anul III, nr. 83, 1 decembrie 1938, p. 1–2.

⁷⁹ Idem, *Sfinții noștri*, în „Decalogul”, anul III, nr. 65, 5 martie 1938, p. 1.

⁸⁰ Idem (semnat: M. Th. C.), *Note*, în „Decalogul”, anul III, nr. 83, 1 decembrie 1938, p. 3.

doua apăruse în 1938⁸¹. Se pronunța, într-un mod asemănător, cu prilejul unei anchete asupra unirii Bisericilor, întreprinsă de „Decalogul”. Răspunsul său, amplu, întins pe două jumătăți de coloană, reitiera tezele, argumentele și clișeele discursive privitoare la semnificația și beneficiile unui asemenea proces, în plan eclezial și național, deopotrivă⁸².

În opinia lui Theodorian-Carada, de neîmplinirile, eșecurile și devierile existente în plan eclezial se fac vinovați toți aceia care, necunoscând istoria Bisericii și aspectele canonice, se pronunță, în necunoștință de cauză, asupra unor aspecte foarte importante și sensibile. Pentru a da un exemplu, într-un material din 1938, critica lipsa de bună credință și de discernământ a acelor intelectuali și gazetari (nenumiți, dar subînțeleși ca fiind acei care exprimă puncte de vedere diferite de cel susținut de el), care reiterau teze lipsite de veridicitate, doar pentru că erau la modă sau deveniseră niște locuri comune, ilustrând o *vulgata* etno-religioasă. Titlul însuși denotă poziția critică, de subiect cunoscător, revendicând, implicit, acele calități care le lipseau celor ale căror lipsuri le remarcă⁸³. Dacă lucrul acesta s-ar realiza, dacă ar exista înțelepciune și voința de a cunoaște adevărul, „[...] de mult ne-am fi întors la ceea ce era înainte de 1054”⁸⁴. Prezumația avocatului greco-catolic este, prin urmare, aceea că unirea bisericească nu este posibilă din cauza lipsei de voință și de înțelegere a celor care au un rol în crearea curentelor de opinie, a elitei. Trebuia, așadar, prudență în vehicularea tezelor eronate și înțelepciune, pentru a sesiza adevărul și a face posibil ceea ce el predica: realizarea unei singure Biserici românești, firește, în modul indicat în atâtea rânduri de autor. Se autoinstituia într-o înaltă instanță deontică și morală, în temeiul căreia era prezumată veridicitatea, de nu chiar adevărul celor susținute.

Nu toate articolele din „Decalogul” erau subsumate acestei probleme de interes major pentru gândirea și opera lui Theodorian-Carada. Am văzut deja că autorul este preocupat și de alte aspecte, dovedindu-se foarte receptiv la chestiunile de ordin politic, social sau cultural, în sens larg. Exemplele care urmează ilustrează această afirmație. Unele articole au un profil juridic, cu inflexiuni de drept canonic sau de spiritualitate creștină, ca, de pildă, atunci când interoghează cititorul asupra necesității divorțului⁸⁵ sau când realizează o lectură critică a „Bibliei celei noi”, referindu-se la celebra talmăcire a Sfințelor Scripturi în limba română, datorată lui Gala Galaction și Vasile Radu⁸⁶.

Dintr-o perspectivă ambivalentă, politico-juridică, se pronunță în privința discuției reforme a selecției profesorilor universitari. Comentează legea învățământului din 1918, elaborată sub ministeriatul lui S. Mehedinți, membru în cabinetul condus de Alexandru Marghiloman, ale cărei prevederi le consideră utile și actuale. Aprecierile sale de specialist în probleme constituționale, în marja legii amintite, sunt interesante, de vreme ce autorul relevă faptul că, deși sancționată și promulgată, nu a mai fost pusă în aplicare după căderea guvernului condus de liderul conservator⁸⁷. Imediat după

⁸¹ Idem, *Papa*, ed. a II-a, Iași, 1938. Vezi și nota, nesemnată, aparținând redacției, *Pentru cititorii d-lui M. Theodorian-Carada*, în „Decalogul”, anul III, nr. 84–85, 25 decembrie 1938, p. 18. Sunt semnalate unele erori și inadvertențe ale editorului cărții lui M. Theodorian-Carada, *Papa*. La rugămintea acestuia, „Decalogul” publică un fragment, care ar fi trebuit, se spune, să fie ultimul paragraf al cărții respective.

⁸² *Răspunsuri la o anchetă asupra unirii Bisericilor, făcută de Păr. I. Georgescu*, în „Decalogul”, anul V, nr. 109, 15 februarie 1940, p. 6.

⁸³ M. Theodorian-Carada, *Prudență și înțelepciune*, în „Decalogul”, anul III, nr. 75, 21 mai 1938, p. 1.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Idem, *Divorțul este o necesitate?*, în „Decalogul”, anul IV, nr. 87, 1 februarie 1939, p. 3.

⁸⁶ Idem, *Spicuind Biblia cea nouă*, în „Decalogul”, anul IV, nr. 91, 10 martie 1939, p. 2.

⁸⁷ Idem, *O lege promulgată ce trebuie aplicată*, în „Decalogul”, anul III, nr. 82, 5 noiembrie 1938, p. 1. Câteva considerații generale, la Constantin I. Stan, *Politica internă a guvernului condus de Alexandru Marghiloman martie–octombrie 1918*, în „Mousaios”, V, 1999.

schimbarea guvernului și aducerea generalului Constantin Coandă în fruntea executivului, a fost anulată întreaga activitate legislativă a Parlamentului marghilomanist⁸⁸.

Să lăsăm la o parte însă aceste texte oarecum specioase, pentru a aduce înaintea cititorului, la final, câteva dintre textele lui Mariu(s) Theodorian-Carada de cuprindere mai amplă, care vădesc mai bine concepțiile sale de politică internă și externă. Și acestea, în majoritatea lor, au o încărcătură polemică, publicistul nefiind dispus să accepte prea ușor alte puncte de vedere. Intransigența sa este determinată, în bună măsură, de faptul că opțiunile politice și ideologice sunt conotate moral. Astfel, într-un articol intitulat *Nădejdea noastră*⁸⁹, se referă la necesitatea ca democrația sau autocrația să fie dublate de un spirit creștin. Nu făcea, prin urmare, o distincție între regimul democratic și cele autoritare, din punctul de vedere al relevanței lor în plan politic. Este un ciudat derapaj pentru un cunoscător al dreptului constituțional și pentru un om politic, ajuns de două ori în Senatul țării (în 1918, în Parlamentul marghilomanist, respectiv în 1926–1927). Pentru el, esențial era să fie ascultate „poruncile Bisericii”. În acest fel, ar fi asigurată pacea lumii și liniștea popoarelor. De asemenea, avertizează asupra pericolului unui nou război, care ar conduce la prăbușirea Europei. În această situație, „pe ruinele civilizației europene” se va ridica, avertiza el (și nu știa cât de profetice erau cuvintele sale!), „comunismul ateu”. Incriminează nu doar inconștiența *leadershipului* politic european, ci și acel „soi de naționalism”, în virtutea căruia se încearcă „a înlocui legea lui Cristos cu păgânismul de mult abrogat”. Nu putem ști exact la ce anume se referă, dar situația de pe continentul european îi putea confirma pesimismul. În Germania nazistă, mitologia nordică era „redescoperită” și folosită pentru scopuri politice. În Spania, unde bisericile erau dărâmate, preoții și călugării uciși, iar creștinii erau persecutați de republicanii care luptau împotriva naționaliștilor. În Rusia, situația Bisericii era una dezastruoasă, regimul stalinist urmărind planurile sale de creare a „omului nou”, eliberat de vechile superstiții. Într-un asemenea context istoric, în care libertățile religioase erau disprețuite și aneantizate, Theodorian-Carada subliniază valoarea de neprețuit a toleranței religioase și înaltele virtuți creștine, care trebuiau recunoscute de toți. Deși nu înțelege sau nu mai crede în virtuțile democrației, e un spirit creștin în mijlocul unei lumi care se despărțea de vechea tradiție creștină. Consolarea pentru români este că, în țara noastră, „niciodată nu au stăpânit astfel de idei nenorocite”⁹⁰.

O vocație misionară și o afirmare clară a valorilor creștine răzbat din aceste cuvinte. M. Theodorian-Carada este un apărător și un apologet al creștinismului. Avertiza asupra pericolelor care decurg din atitudinile anticreștine și antipapale ale oamenilor politici și ale societăților de creștinate ale Europei⁹¹.

Este morala pe care o trage din prăbușirea statului cehoslovac. Uimește însă lipsa de empatie și de compasiune față de soarta statului din Europa Centrală, căzut sub cizmele naziștilor. Această atitudine este contrabalansată de simpatia pentru statele cu regimuri de extrema dreaptă, inclusiv pentru cel de-al Treilea Reich. Cu deferență, dacă nu chiar cu simpatie, se raportează, în schimb, la societatea germană. Într-un articol cu ecorșaj istoric, urmărește dezvoltarea rapidă a statului german, de la jumătatea secolului al XIX-lea până în contemporaneitate, relevând aspirațiile legitime ale „unificării” germane, în urma *Anschluss*-ului⁹². De aceea, consideră că este o greșeală ca cineva să

⁸⁸ *MOF*, nr. 183, din 6/19 noiembrie 1918.

⁸⁹ M. Theodorian-Carada, *Nădejdea noastră*, în „Decalogul”, anul III, nr. 77, 1 iulie 1938, p. 1.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Idem, *Să luăm aminte*, în „Decalogul”, anul III, nr. 84–85, 25 decembrie 1938, p. 1.

⁹² Idem, *Anschluss*, în „Decalogul”, anul III, nr. 66, 12 martie 1938, p. 1.

se opună acestui act. De altfel, crede el, „nu va scoate nimenea sabia din teacă”, așa încât „bine ar fi ca măcar România să înțeleagă un lucru atât de clar”.

Este o poziție care rezumă, implicit, concepțiile de politică externă ale lui Mariu(s) Theodorian-Carada. Nu sunt însă singurele idei care stârnesc stupefaccia astăzi. Unele dintre propunerile sale sunt de-a dreptul șocante. Din păcate, istoria avea să confirme unele dintre aceste soluții de inginerie socială sau națională. De pildă, referindu-se la situația macedoromânilor, insistă că soluția la problema de-naționalizării acestora constă în „transmutarea lor, a tuturor, în România Mare”⁹³. În schimb, oriunde va fi așezați, în Dobrogea, în Banat, în Transilvania, vor contribui la „naționalizarea orașelor” din aceste regiuni cu minorități puternice.

Era o soluție radicală a unei vechi probleme. Era profet fără să știe. Peste puțină vreme, cedarea Cadrilaterului și mutațiile majore survenite ca urmare a politicii de dictat aveau să conducă la pulverizarea sistemului stabilit la Versailles a statului român interbelic și la agravarea situației geopolitice a României.

Ne oprim aici cu această panoramă a contribuțiilor ziaristului Theodorian-Carada la publicația „Decalogul”. Alte câteva texte, neamintite de noi, sunt în marja temelor deja menționate și nu fac decât să reia seria argumentativă asupra căreia ne-am aplecat în paginile de mai sus. Ultimul articol publicat de el în acest organ de presă este din 1 iunie 1939⁹⁴. Este drept că semnătura sa se regăsește și sub un material din primăvara anului următor, dar acesta este preluat din „Cultura creștină”, de la Blaj⁹⁵. În rest, numele său mai este amintit doar ocazional, cu referire la colaboratorii „Decalogului”⁹⁶ sau într-o anchetă privitoare la unirea Bisericilor, la care răspunde și Theodorian-Carada⁹⁷.

Statornic colaborator al „Decalogului”, Mariu(s) Theodorian-Carada avea să fie omagiat în paginile publicației, în 1938, la împlinirea vârstei de 70 de ani. Numărul omagial conține mai multe materiale prin care i se recunoștea și aprecia opera literară, memorialistică și științifică, i se relevau eforturile susținute depuse în lupta pentru unirea bisericăscă și i se contura, din diverse perspective, profilul biografic⁹⁸. Unul dintre textele prin care era elogiată personalitatea sărbătoritului se intitula *Marele nostru Prieten*⁹⁹. Să se observe majusculele și adjectivul calificativ „marele”, care determină substantivul „prieten”. Este un privilegiu pentru „Decalogul” să-l aibă pe Theodorian-Carada printre colaboratori. Aproape necunoscut astăzi, era un nume sonor în epoca sa, aureolat de un mare prestigiu. Episcopul greco-catolic de Oradea, Valeriu Traian Frențiu, se referea la ascendența ilustră și la calitățile personale ale lui Mariu(s) Theodorian-Carada, un om aparținând elitei: urmaș al unei vechi familii, cu un rol major în istoria modernă a românilor, dar și un aristocrat al spiritului¹⁰⁰. O schiță de portret, destul de precisă în liniile ei de bază, dar encomiastică, este trasată, sub titlul *Siluetă*, de C. Morandini¹⁰¹. Ampla recenzie a celui de-al doilea volum al *Efemeridelor*¹⁰², lucrarea sa cu caracter memorialistic, realizată de dr. Nicolae Brânzeu¹⁰³, completează referințele la opera

⁹³ Idem, *Problema macedonenilor*, în „Decalogul”, anul III, nr. 68, 26 martie 1938, p. 1.

⁹⁴ Idem, *Creștinul care a fost Carol I*, în loc. cit., p. 1.

⁹⁵ *Cardinalul României: Angelo Maria Dolci. Șase luni de la moartea sa*, în loc. cit., p. 6-7.

⁹⁶ *Colaboratorii Decalogului*, în loc. cit., p. 7.

⁹⁷ *Răspunsuri la o anchetă asupra unirii Bisericilor, făcută de Păr. I. Georgescu*, în loc. cit., p. 6.

⁹⁸ *Vezi „Decalogul”, anul III, nr. 82, 5 noiembrie 1938, p. 5-7 și 12 (număr omagial).*

⁹⁹ Lucian Măgură, *Marele nostru Prieten*, în loc. cit., p. 7.

¹⁰⁰ Episcop Valeriu Traian, *Boierul*, în loc. cit., p. 6.

¹⁰¹ C. Morandini, *Siluetă. M. Theodorian-Carada*, în loc. cit., p. 6.

¹⁰² M. Theodorian-Carada, *Efemeridele...*, vol. II.

¹⁰³ Dr. Nicolae Brânzeu, *Amintiri. Citind „Efemeridele”*, în „Decalogul”, anul III, nr. 82, 5 noiembrie 1938, p. 6-7.

autorului. În fine, dr. Ilie Dăianu, prieten și colaborator, evidențiază perseverența, siguranța și trăinicia eforturilor depuse de-a lungul anilor de Theodorian-Carada¹⁰⁴.

Concluzie

Publicistica lui Mariu(s) Theodorian-Carada este o sursă inepuizabilă de idei, concepții, judecăți de valoare, dar și de locuri comune, clișee, stereotipuri cu privire la unele aspecte ale vieții politice, sociale, bisericești sau intelectuale din societatea în care a trăit. Scrise sub impresia evenimentelor sau dezbatărilor din epocă, ele sunt în sintonie cu multe dintre opiniile exprimate în cărțile și broșurile sale, bazându-se pe argumente istorice, juridice sau de autoritate. Acest fragmentarium publicistic completează fericit seria contribuțiilor sale, evidențiind o preocupare constantă pentru o tematică complexă, proteiformă. Articolele din „Decalogul” se încadrează acestei prezențe ubicue în spațiul publicistic a lui Mariu(s) Theodorian-Carada, care a fost – onorând o moștenire de familie – un om prezent în viața cetății. Rămâne de judecat – dar nu este neapărat acesta rolul istoricului – dacă va fi fost o acțiune benefică sau dimpotrivă. Situat „între liniile frontului” – pentru a relua o sintagmă elocventă –, nu a reușit totdeauna să se sustragă atmosferei epocii, devenită tot mai nocivă. Deși a asumat – sau a mimat – toată viața un spirit liberal, deși a fost un jurist strălucit, un bun cunoscător al dreptului constituțional, deși s-a dorit a fi un om al echilibrului, al măsurii, al nuanțelor, nu a reușit întotdeauna să se ridice deasupra contingențelor. Unele dintre textele invocate de noi aici o dovedesc. Epoca își cerea tributul, iar Theodorian-Carada, ca atâția alții, s-a înclinat în fața tăvălugului istoriei. Este o concluzie pesimistă, dar și un îndemn la o reflecție susținută despre fragilitatea omului ca ființă socială. Responsabilitatea acelor care se exprimă public este cu atât mai mare. Publicistica lui Mariu(s) Theodorian-Carada reprezintă un bun exemplu.

A PIECE OF MARIU(S) THEODORIAN CARADA'S JOURNALISM. HIS COLLABORATION WITH "DECALOGUE" MAGAZINE (Summary)

Keywords: Marius(s) Theodorian Carada, “Decalogue” magazine, religious uniation, Greek Catholicism, Romanian Orthodox Church.

Nephew of the politician and economist Eugeniu Carada, Mariu(s) Theodorian Carada (1869–1949) stood out in various fields of activity. He was a lawyer, writer, historian, expert in ecclesiastical law, enjoying notoriety and prestige at that time. He also established himself as a prodigious journalist. Throughout his life he collaborated with dozens of newspapers and magazines and he edited or led various publications. In 1908 he converted to Greek Catholicism and became a fervent activist for the unification of the Romanian Orthodox Church with the Church of Rome, under the authority of the pope. After the Great Unification of 1918, the militancy of Mariu(s) Theodorian Carada in order to achieve religious union is amplified. This interest also emerges from the series of articles published between 1937–1940 in the magazine “Decalog”. Resuming historical, legal, political arguments, etc., he pleaded for his project of church unification, considering that it has a profound importance for the cohesion of the Romanian nation.

¹⁰⁴ Dr. Ilie Dăianu, *Omul unirii*, în loc. cit., p. 7, 12.

Imagining an original confessional construction, he believed that the political and national unity, achieved in 1918, was the condition and basis of religious unification in one Church. Our approach also has an implicit polemical intention, to deconstruct an ethnoreligious *vulgata*, which produced a whole bibliography that insisted on the relationship between national community and confessional identity.

The texts published in this magazine address also other political, social, historical or cultural issues. Written under the impression of events or debates of the time, they are in tune with many of the opinions expressed in his books and pamphlets. This journalistic *fragmentarium* completes the series of his contributions, highlighting a constant preoccupation for complex and interesting topics.